

CDA
Centrul de Drept al Avocaților

IMPLEMENTAREA PROTECȚIEI TEMPORARE ACORDATE PE TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA PERSOANELOR STRĂMUTATE DIN UCRAINA

**SITUAȚIA DUPĂ
ȘASE LUNI**

2024

Studiul a fost elaborat de CDA, cu sprijinul financiar oferit de Guvernul Germaniei, prin intermediul proiectului PNUD „Îmbunătățirea accesului la justiție pentru a trăi în demnitate”. Opiniile aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat viziunea PNUD și a Germaniei.

Cuprins

Abrevieri	4
Context.....	5
Informații statistice despre refugiații care au părăsit Ucraina din cauza războiului.....	6
Problemele invocate de către beneficiarii de protecție temporară	8
Prelungirea protecției temporare.....	9
Principalele modificări ale „Condițiilor de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina”	10
Categoriile de persoane care nu pot beneficia de protecție temporară.....	13
Accesul liber la justiție	14
Dreptul la învățătură	14
Dreptul la muncă.....	18
Dreptul la asistență socială	22
Dreptul la ocrotirea sănătății.....	24
Accesul la cazare	28
Perspective	30

Abrevieri

CDA	Centrul de Drept al Avocaților
CSE	Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova
DI	Documentul de identitate al beneficiarului de protecție temporară
HG	Hotărârea Guvernului
IGM	Inspectoratul General pentru Migrație
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MEC	Ministerul Educației și Cercetării
MMPS	Ministerul Muncii și Protecției Sociale
MS	Ministerul Sănătății
OHCHR	Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului
OTIS	Oficiul teritorial de înregistrare a străinilor al IGM
PT	Protecția temporară
UE	Uniunea Europeană
UNHCR	Agenția ONU pentru Refugiați

Context

1.027.460

de persoane au
sosit în Republica
Moldova din Ucraina.

*Hotărârea
Guvernului
nr. 12/2023*

Mecanismul de punere în aplicare a protecției temporare persoanelor strămutate forțat din Ucraina a fost aprobat de Guvernul Republicii Moldova la data de 18 ianuarie 2023. Mai exact, au fost transpuse art. 4 (1), art. 6, art. 8 (1), art. 9, 10, 12, 13, art. 14 (1) din Directiva 2001/55/CE a Consiliului din 20 iulie 2001 privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, în cazul unui aflux masiv de persoane strămutate, precum și Decizia (UE) 2022/382 a Consiliului din 4 martie 2022 de constatare a existenței unui aflux masiv de persoane strămutate din Ucraina, în înțelesul art. 5 din Directiva 2001/55/CE și având drept efect introducerea unei protecții temporare.

Prin Hotărârea Guvernului nr.21/2023 au fost stabilite condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina și măsurile necesare de a fi întreprinse, în vederea asigurării protecției și drepturilor persoanelor respective. Protecția temporară, introdusă pe teritoriul Republicii Moldova pe o perioadă de un an de zile, cu posibilitatea de a fi prelungită, a oferit acces la o serie de drepturi și servicii, inclusiv dreptul de aflare legală pe teritoriu, accesul la locuri de muncă, cazarea temporară, asistența medicală de urgență și primară, educația pentru minori în instituțiile publice de învățământ general și asistența socială pentru familiile cu copii și pentru copiii neînsoțiți.

În luna octombrie 2023, Centrul de Drept al Avocaților a prezentat studiul „Implementarea protecției temporare acordate pe teritoriul Republicii Moldova persoanelor strămutate din Ucraina: situația după șase luni”¹, în care este descrisă situația privind implementarea protecției temporare în perioada martie – septembrie 2023 și sunt prezentate nevoile și experiențele persoanelor strămutate din Ucraina în procesul de obținere a acestei forme de protecție. Studiul reflectă concluziile și recomandările privind optimizarea accesului la drepturi și protecție pentru refugiații din Ucraina.

41.325

persoane beneficiază
deja de protecție
temporară

Conform informațiilor actualizate la data de 25 martie 2024, de la punerea în aplicare a protecției temporare 50.395 de persoane strămutate din Ucraina s-au preînregistrat în sistemul informațional al IGM privind protecția temporară și circa 41.325 de persoane beneficiază deja de protecție temporară². Situația din Ucraina nu a permis întoarcerea acestora în țara de origine în condiții sigure și durabile. În aceste circumstanțe, CDA și-a propus să completeze studiul „Implementarea protecției temporare acordate pe teritoriul Republicii Moldova persoanelor strămutate din Ucraina: situația după șase luni” cu informații actualizate, pentru a oferi o descriere generală a situației privind implementarea protecției temporare în perioada octombrie 2023 – martie 2024.

Informația actualizată a fost colectată din activitatea CDA și din surse publice: rapoarte, studii, cercetări provenite de la autorități, organizații internaționale și organizații ale societății civile.

1 <https://cda.md/ro/implementarea-protectiei-temporare-acordate-pe-teritoriul-republicii-moldova-persoanelor-stramutate-din-ucraina-situatia-dupa-sase-luni/>

2 <https://igm.gov.md/ro/content/statistica-s%C4%83pt%C4%83m%C3%A2nal%C4%83-inspectoratului-general-pentru-migra%C8%9Bie-20>

Informații statistice despre refugiații care au părăsit Ucraina din cauza războiului

Potrivit statisticilor UNHCR, actualizate la data de 14 martie 2024, numărul refugiaților din Ucraina, înregistrat **la nivel global**, era de aproximativ 6.496.000 de persoane, dintre care circa 5.982.900 de persoane – în Europa și circa 503.100 de persoane – în alte state³.

Peste doi ani de la invazia pe scară largă a Ucrainei, aproximativ 1.027.460 de persoane au sosit în Republica Moldova din Ucraina. La data de 25 martie 2024, circa **116.857 de refugiați** au ales să rămână în țara noastră, ceea ce reprezintă 4% din populația totală. Persoanele refugiate sunt în mare parte femei și copii, ceea ce constituie 81% din populația refugiată (37% – femei, 21% - fete și 23% - băieți).

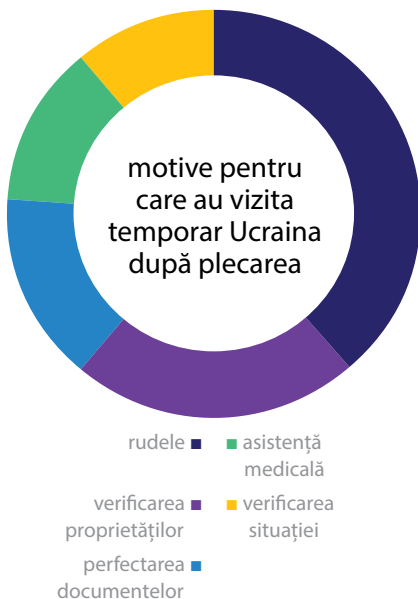
În vederea sprijinirii unui răspuns coordonat și bazat pe evidențe pentru situația refugiaților, UNHCR, cu suportul partenerilor din Republica Moldova, inclusiv al CDA, implementează exercițiul de profilare și monitorizare a protecției prin colectarea și analiza periodică a datelor despre profilurile, riscurile de protecție și necesitățile persoanelor strămutate din Ucraina. În urma a 1224 de interviuri individuale, realizate lunar în perioada octombrie 2023 – martie 2024⁴, s-a constatat că:

- **82%** dintre respondenți sunt beneficiari de PT, iar 9% s-au preînregistrat în sistemul informațional al IGM privind PT;
- **92%** dintre respondenți au cel puțin o necesitate urgentă;
- **9%** dintre respondenți au cel puțin un membru de familie fără documente sau cu documente expirate;
- **67%** dintre respondenți au membri de familie apropiați, care au rămas în Ucraina;
- **49%** dintre respondenți au vizitat Ucraina cel puțin o dată după plecarea inițială;
- **24%** dintre respondenți au declarat că sunt angajați în câmpul muncii fără contract de muncă;
- în **circa 40%** din gospodării există persoane cu necesități speciale, după cum urmează: cel puțin un membru de familie cu afecțiuni medicale grave (25%); copii separați de părinți (6%); cel puțin un membru de familie cu dizabilitate (9%);
- **5%** dintre respondenți au raportat schimbări în componența familiei după plecarea inițială din Ucraina: 44% - naștere; 43% - deces; 11% - divorț, 3% - căsătorie. Dintre aceștia, 10% au înregistrat evenimentele care au avut loc și au obținut actele, conform reglementărilor din țara gazdă.

³ În scopuri statistice, UNHCR utilizează termenul „refugiați” în mod generic, referindu-se la toate persoanele care au părăsit Ucraina din cauza războiului.

⁴ <https://data.unhcr.org/en/dataviz/337?sv=0&geo=680>

De asemenea, principalele motive pentru care au vizita temporar Ucraina după plecarea inițială se numără rudele (39%), verificarea proprietăților (23%), perfectarea documentelor (15%), asistența medicală (13%), verificarea situației (11%).

Printre tipurile de documente obținute în Ucraina sunt: actele de identitate (78%), actele de stare civilă (7%), diplomele de studii (5%), dosarele medicale (5%).

Conform statisticii săptămânale a IGM⁵, în perioada 1 martie 2023 - 25 martie 2024, un număr de **50.395** de persoane strămutate din Ucraina s-au preînregistrat în sistemul informațional al IGM privind protecția temporară și **41.328** de persoane beneficiază de PT, dintre care 11.908 sunt minori. Pe lângă beneficiarii de PT, peste 8.000 de persoane și-au legalizat șederea pe teritoriul Republicii Moldova fie prin sistemul de azil (...), fie prin documentarea cu permise de ședere permanentă (3.244 de ucraineni) sau provizorie (3.691 de ucraineni) în legătură cu reîntregirea familiei, în scop de muncă sau studii, fie au dobândit cetățenia Republicii Moldova (2.094 ucraineni) sau au fost recunoscuți ca cetățeni ai Republicii Moldova (804 ucraineni).

Majoritatea beneficiarilor de PT sunt adulți cu vârsta cuprinsă între 18 și 59 de ani.

50.395

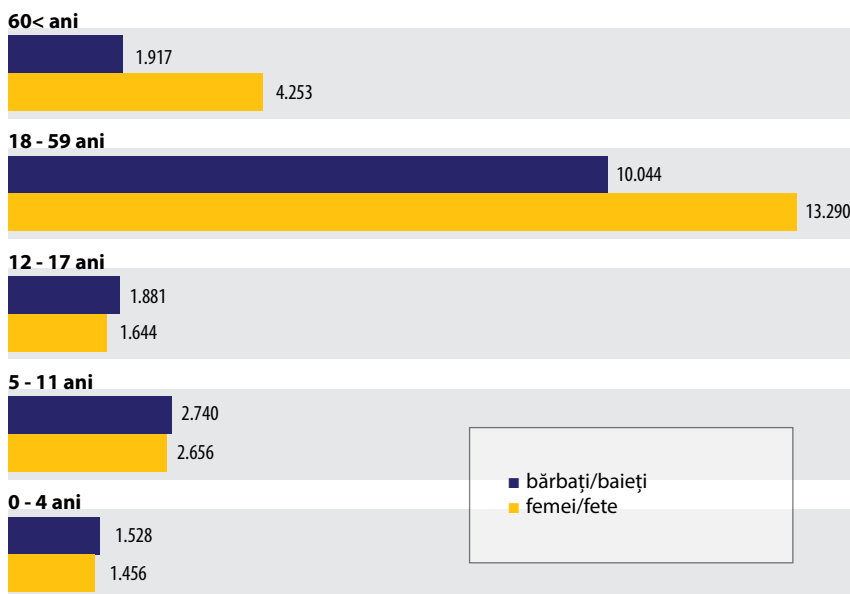
de persoane strămutate din Ucraina s-au preînregistrat în sistemul informațional al IGM privind protecția temporară

8.000

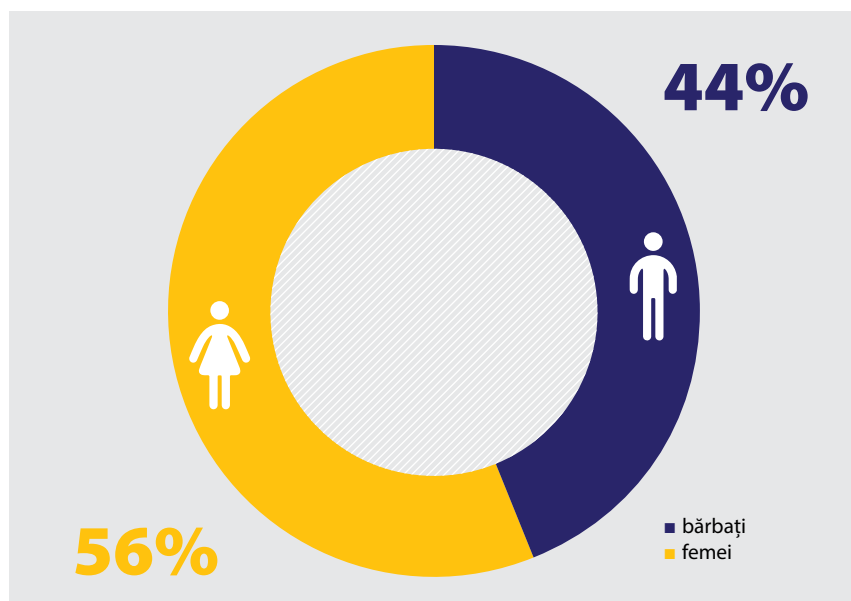
de persoane și-au legalizat șederea pe teritoriul Republicii Moldova

Repartizarea beneficiarilor de protecție temporară după vârstă, la data de 25 februarie 2024, IGM

⁵ Publicat: 25.03.2024, <https://igm.gov.md/ro/content/statistica-s%C4%83pt%C4%83m%C3%A2nal%C4%83-inspectoratului-general-pentru-migra%C8%9Bie-20>

Repartizarea beneficiarilor de PT după gen, la data de 25 martie 2024, IGM

Potrivit datelor despre profilurile respondenților, riscurile de protecție și necesitățile persoanelor strămutate din Ucraina*, topul motivelor de a nu solicita protecție temporară

În municipiul Chișinău sunt înregistrați mai mult de jumătate dintre toți beneficiarii de PT, ceea ce indică faptul că majoritatea preferă capitala ca destinație principală pentru șederea pe termen lung în Republica Moldova. Luând în considerare distribuția regională, mai mulți beneficiari de protecție temporară locuiesc în partea de sud-est a țării și aproximativ 2.000 de persoane se află pe malul stâng al râului Nistru, în regiunea transnistreană.

25%
indecizia

Problemele invocate de către beneficiarii de protecție temporară

CDA acordă consilieri individuale și colective în centrele de plasament temporar pentru refugiați, în comunități, în centrele de asistență financiară, în oficiile avocaților care prestează servicii pentru CDA, la liniile verzi ale CDA și la numerele de telefon ale consilierilor CDA.

22%
neeligibilitatea

Lunar, sunt evaluate și sistematizate problemele și provocările cu care se confruntă refugiații ucraineni, inclusiv beneficiarii de PT.

19%
așteptarea îmbunătățirii situației în Ucraina

Printre acestea, cel mai frecvent sunt invocate:

- dificultățile tehnice în procesul de preînregistrare pentru PT prin intermediul portalului www.protectietemporara.gov.md și neadaptarea acestuia pentru situații și circumstanțe speciale;
- dificultățile în obținerea certificatelor de confirmare a identității și a altor acte de la Ambasada Ucrainei în Republica Moldova și, implicit, imposibilitatea preînregistrării pentru PT;
- excluderea din lista beneficiarilor de asistență financiară în numerar, oferită de UNHCR, în legătură cu modificarea criteriilor de eligibilitate;

10%
intenția de a părăsi Republica Moldova

25%
alte motive

* <https://data.unhcr.org/en/dataviz/337?sv=0&geo=680>

Totodată, printre dificultățile întâmpinate în accesarea sau prelungirea **protecției temporare** sunt:

40%

lipsa informației

38%

lipsa documentelor

15%

durata lungă a procedurii

11%

dificultăți în accesare procedurii

11%

dificultăți în accesare procedurii

- comunicarea deficitară a instituțiilor statului privind prelungirea PT în Republica Moldova și acțiunile care urmează a fi întreprinse de către beneficiarii de PT;
- limitarea sau lipsa accesului la diverse servicii și facilități pentru beneficiarii de PT din cauza informării insuficiente a prestatorilor de servicii despre modificările operate privind PT;
- inaccesibilitatea echipelor mobile ale IGM pentru unele categorii de persoane vulnerabile (de exemplu, mamele cu mulți copii, inclusiv bebeluși);
- consecințele depășirii de către beneficiarii de PT a termenului de 45 de zile consecutive în care au lipsit de pe teritoriul Republicii Moldova;
- imposibilitatea desfășurării activității de întreprinzător în baza patentei;
- imposibilitatea obținerii unei forme de protecție pe teritoriul Republicii Moldova pentru copiii neînsoțiți/separați din cauza inacțiunilor/ ignoranței reprezentanților legali;
- imposibilitatea instituirii unei forme de protecție asupra copiilor neînsoțiți sau însoțiți de persoane neautorizate, localizați în regiunea transnistreană;
- imposibilitatea de a beneficia de medicamente și dispozitive compensate;
- refuzul companiilor de asigurări din Republica Moldova de a încheia contracte de asigurare medicală cu cetățenii Ucrainei, beneficiarii de PT;
- numărul redus al băncilor comerciale, care acceptă să deschidă conturi bancare cetățenilor Ucrainei, beneficiarii de PT;
- ridicarea fără motiv și fără documentare a actelor de identitate ale bărbaților care traversează ilegal frontiera de stat a Republicii Moldova și au statut de parte vătămată ori martor în cauzele penale privind organizarea migrației ilegale.

Având în vedere că motivele protecției temporare continuă să persiste, prin Hotărârea Guvernului nr. 141 din 28.02.2024, PT acordată persoanelor strămutate din Ucraina a fost prelungită pentru o perioadă de un an, până la data de 1 martie 2025.

Totodată, persoanelor strămutate din Ucraina, care au obținut PT până la 1 martie 2024, le-a fost prelungit automat documentul de identitate al beneficiarului de protecție temporară până la data de 1 martie 2025.

Prelungirea protecției temporare

Instabilitatea și incertitudinea situației din Ucraina, ca urmare a acțiunilor ostile ale Rusiei, pot genera în continuare riscul unui viitor aflux masiv și al strămutării unui număr mai mare de persoane care părăsesc Ucraina. Luptele intense continuă în multe regiuni, iar riscul de escaladare persistă. Acest lucru, combinat cu situația umanitară dificilă din Ucraina, ar putea duce la o nouă creștere bruscă a numărului de sosiri în Republica Moldova, care ar putea atinge nivelul unui aflux masiv. În același timp, riscul privind funcționarea eficientă a sistemului național de azil ar persista, dacă PT ar înceta și toate aceste persoane ar solicita protecție internațională⁶.

Prelungirea protecției temporare a fost necesară pentru a soluționa problema persoanelor care beneficiază deja de PT și a persoanelor care vor avea nevoie de o astfel de protecție începând cu 1 martie 2024,

⁶ Nota informativă la proiectul hotărârii Guvernului cu privire la modificarea Hotărârii Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/nu-48-mai-2024_0.pdf

deoarece prevede protecție imediată și acces la un set armonizat de drepturi, cu reducerea la minimum a formalităților legate de un aflus masiv către Republica Moldova.

De asemenea, prelungirea protecției temporare va contribui la asigurarea faptului că sistemul de azil nu va fi suprasolicitat de o creștere semnificativă a numărului de cereri de protecție internațională, care ar putea fi depuse de persoanele care au beneficiat de PT până la 1 martie 2024, dar și de către persoanele care vor sosi în Republica Moldova după această dată și înainte de 1 martie 2025.

Principalele modificări ale „Condițiilor de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina”

Constatări evaluării participative, realizată de UNHCR Moldova în luna octombrie 2023, pentru a înțelege mai bine riscurile de protecție cu care se confruntă persoanele strămutate forțat și apatrizii⁷, au scos în evidență o legătură puternică între statutul legal al persoanelor strămutate în Republica Moldova și perspectivele lor de integrare și incluziune în comunitățile locale. Persoanele care au obținut PT au demonstrat un nivel mai înalt de incluziune în comunitățile lor și au un acces mai mare la serviciile prestate de stat în comparație cu solicitanții de azil. În mod special, acest lucru este valabil pentru accesul la asistență medicală și la serviciile de educație, dar și pentru accesul la piața muncii. În același timp, potrivit participanților la evaluarea participativă, obținerea PT nu a soluționat alte provocări importante cu care s-au confruntat aceștia. În ceea ce privește accesul la piața muncii, de exemplu, barierele lingvistice, accesul la servicii de îngrijire a copiilor, decalajul între competențe, cererea pieței și salariile mici au continuat să fie obstacole în calea obținerii unui loc de muncă. Accesul la asistență medicală, la fel, continuă să fie una dintre aceste provocări.

Mai multe studii și rapoarte privind implementarea protecției temporare, efectuate de către Guvern⁸, UNHCR⁹ și organizații ale societății civile¹⁰, au evidențiat unele curențe ale reglementărilor, care vizează condițiile de acordare a PT și barierele cu care s-au confruntat persoanele strămutate din Ucraina. O parte dintre acestea au fost înlăturate prin modificarea „Condițiilor de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina”¹¹, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1066 din 27.12.2023 și Hotărârea Guvernului nr. 21/2023. Totodată, unele prevederi ale actelor normative menționate au fost modificate, pentru a le ajusta la realitatea actuală și pentru a extinde drepturile beneficiarilor de protecție temporară.

1. Traversarea frontierei de stat

Prin modificarea prevederilor punctului 4 din „Condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina” a fost exclusă autorizarea traversării frontierei de stat a persoanelor adulte, care vin din Ucraina în baza actelor de identitate cu termenul de valabilitate expirat.

Prin introducerea punctului 4¹ a fost oferită soluția în privința minorilor, care se prezintă la frontiera de stat fără acte de identitate, cu acte de identitate expirate, deteriorate sau în copii. În aceste cazuri, urmează să fie aplicate procedurile stabilite prin Legea nr. 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți.

Potrivit punctului 4², adulții care traversează frontiera de stat cu actul de identitate național (buletin/carte de identitate, pașaport intern) pot beneficia doar de o singură ieșire/intrare din/spre Ucraina.

7 Document - Ukraine Situation - Moldova: Moldova Participatory Assessment Report 2023 [RO] (unhcr.org)

8 Raportul Guvernului „Protecție temporară – 6 luni de implementare”, <https://docs.google.com/document/d/1bQXpc0gVCBTrd6bFtGByeoWIMQdcXFX0/edit>

9 Raportul de evaluare participativă 2023, <https://www.unhcr.org/md/19921-240229.html>

10 Raportul CDA „Implementarea protecției temporare acordate pe teritoriul Republicii Moldova persoanelor strămutate din Ucraina: situația după șase luni”, <https://cda.md/ro/implementarea-protectiei-temporare-acordate-pe-teritoriul-republicii-moldova-persoanelor-stramutate-din-ucraina-situatia-dupa-sase-luni/>, Raportul Centrului de Politici și Reforme „Integrarea persoanelor refugiate în Republica Moldova și protecția drepturilor acestora”, https://cpr.md/wp-content/uploads/2024/02/Studiu_Integrarea-persoanelor-refugiate-in-Republica-Moldova.pdf

11 Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr. 21/2023

2. Confirmarea adresei de domiciliu/reședinței temporare în Republica Moldova

În primele șase luni de acordare a protecției temporare, cea mai mare problemă pentru persoanele strămutate din Ucraina a fost obligația de a confirma adresa de domiciliu/reședința temporară în Republica Moldova prin declarația de primire în spațiul locativ de către proprietarul sau coproprietarul locuinței – persoane fizice sau persoane juridice – sau prin actul ce atestă dreptul la proprietate sau de folosință asupra locuinței. Deși, prin Dispoziția CES nr. 80 din 04.09.2023 (pct.11) a fost oferită o soluție care să rezolve problemele legate de confirmarea adresei de domiciliu/reședință temporară pe teritoriul Republicii Moldova: **(...) pentru perioada stării de urgență, beneficiarul de protecție temporară va prezenta „declarația pe proprie răspundere privind adresa de reședință”, care a fost valabilă pentru perioada stării de urgență.**

Ulterior, prin Hotărârea Guvernului nr. 1066 din 27.12.2023, reglementarea menționată mai sus a fost introdusă în „Condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina”, cu precizarea că IGP, în coordonare cu IGM, va efectua **verificări inopinate la adresa de reședință declarată** pe propria răspundere a persoanelor beneficiare de PT. Modelul declarației a fost aprobat printr-un ordin al directorului IGM, care a fost publicat pe pagina web oficială a autorității respective. Acesta conține mențiunea prin care solicitantul protecției temporare este preîntâmpinat despre răspunderea penală pentru declararea informațiilor false prevăzută de art. 3521 din Codul penal al Republicii Moldova.

*Dispoziția CSE
nr. 80 din 04.09.2023*

*Hotărârea Guvernului
nr. 1066 din 27.12.2023*

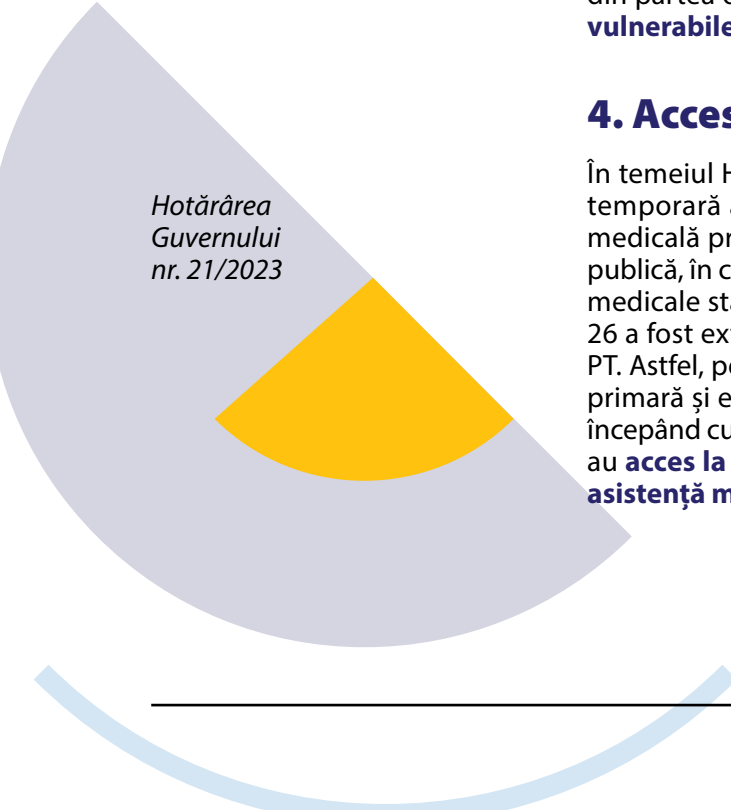
*Codul penal
al Republicii Moldova*

3. Accesul la asistența financiară

Punctul 20 a fost completat cu două alineate distincte prin care au fost stabilite condițiile de accesare a anumitor măsuri de asistență socială și tipul acestora: accesarea asistenței financiare acordată de către organizațiile internaționale **în funcție de criteriile elaborate** în comun de către MMPS și MAI, și accesul la programele de asistență în numerar din partea organizațiilor internaționale pentru a **sprijini persoanele vulnerabile pe perioada rece a anului.**

4. Accesul la asistența medicală

În temeiul Hotărârii Guvernului nr. 21/2023, beneficiarii de protecție temporară aveau acces la asistență medicală de urgență, asistență medicală primară și examen medical gratuit, din motive de sănătate publică, în cadrul instituțiilor medico-sanitare, conform listei serviciilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății. Prin modificarea punctului 26 a fost extinsă lista serviciilor medicale accesibile beneficiarilor de PT. Astfel, pe lângă asistența medicală de urgență, asistența medicală primară și examenul medical gratuit din motive de sănătate publică, începând cu data de 1 martie 2024, beneficiarii de protecție temporară au **acces la medicamente și dispozitive compensate, precum și la asistență medicală specializată de ambulatoriu.**

*Hotărârea
Guvernului
nr. 21/2023*

În contextul extinderii listei serviciilor medicale pentru beneficiarii de protecție temporară, prin Ordinul MS nr. 222 din 01.03.2024 a fost completată „Lista serviciilor medicale pe tipuri de asistență medicală acordate beneficiarilor de protecție temporară și instituțiile medico-sanitare prestatoare de servicii medicale beneficiarilor de protecție temporară”¹².

*Ordinul MS
nr. 222 din 01.03.2024*

5. Accesul la educație

Prin modificarea unor activități incluse în Planul de acțiuni privind acordarea PT persoanelor strămutate din Ucraina, statul și-a propus să **dezvolte resursele materiale și umane pentru a asigura condiții de instruire la distanță și a monitoriza procesul educațional al copiilor din familiile strămutate, conform programelor de instruire din Ucraina.**

6. Accesul la cazare

În scopul implementării Hotărârii Guvernului nr. 21/2023, prin Ordinul MMPS nr.182 din 20.12.2023 **a fost aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Serviciului Social Centrul de plasament temporar pentru persoanele strămutate de pe teritoriul altor state.** Centrul poate fi creat de către autoritățile publice locale, instituțiile publice, companiile cu capital de stat, organizațiile sindicale și prestatorii de servicii sociale, cu acordul MMPS. Centrele de plasament temporar pentru refugiați, care au fost create de către autoritățile publice locale de nivelul II și gestionate de direcțiile de asistență socială și protecție a familiei, urmează să fie preluate și gestionate de agențiile teritoriale de asistență socială din teritoriul arondat.

*Hotărârea Guvernului
nr. 21/2023*

*Ordinul MMPS
nr. 182 din 20.12.2023*

7. Libera circulație

Perioada de aflare în afara teritoriului Republicii Moldova, mai mare de 45 de zile cumulativ, care servea temei pentru încetarea PT, a constituit una dintre barierele cu care s-au confruntat solicitanții de PT și a provocat anumite rezerve față de această formă de protecție. Or, o bună parte dintre persoanele strămutate din Ucraina a ales să rămână în Republica Moldova datorită vecinătății și posibilității de a se deplasa în/din Ucraina din diverse motive, inclusiv pentru a-și vizita membrii familiei, pentru a perfecta acte de identitate și acte de stare civilă, pentru a-și verifica proprietățile și din alte motive. Având în vedere aceste circumstanțe, **Guvernul a exclus termenul de 45 de zile cumulativ de aflare în afara Republicii Moldova din lista situațiilor care servesc temei pentru încetarea protecției temporare.**

Prin completarea „Condițiilor de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina” cu punctul 30, beneficiarilor de PT li s-a acordat dreptul la admiterea temporară a mijloacelor de transport de folosință personală pe teritoriul Republicii Moldova, cu păstrarea sub regimul vamal de admitere temporară a acestora de până la 12 luni.

¹² <https://ms.gov.md/wp-content/uploads/2024/03/Modif-Ordin-143-222-01.03.2024.pdf>

Categoriile de persoane care nu pot beneficia de protecție temporară

Odată cu punerea în aplicare a protecției temporare, au apărut mai multe întrebări privind unele categorii de persoane care nu pot beneficia de PT în virtutea cadrului normativ național.

Potrivit punctului 1 din „Condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina”, conform anexei nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 21/2023, în Republica Moldova PT se acordă următoarelor categorii de persoane:

1. cetățenilor ucraineni cu reședința în Ucraina înainte de 24 februarie 2022;
2. cetățenilor ucraineni care se aflau pe teritoriul Republicii Moldova dinaintea datei de 24 februarie 2022;
3. apatrizilor și resortisanților țărilor terțe, altele decât Ucraina, care beneficiau de protecție internațională sau de o protecție națională echivalentă în Ucraina înainte de 24 februarie 2022 și care nu se pot întoarce în condiții de siguranță în țară sau în regiunea lor de origine;
4. membrilor de familie ai persoanelor menționate supra.

Prin Dispoziția CSE nr. 80 din 04.09.2023 a fost extinsă lista categoriilor de persoane care se consideră membri ai familiei, în cazul familiilor deja constituite în țara de origine și separate din cauza circumstanțelor din timpul afluxului masiv, în măsura în care familia era prezentă și își avea reședința în Ucraina înainte de 24 februarie 2022. Din momentul emiterii acestei Dispoziții, pentru perioada stării de urgență **se consideră membri ai familiei părinții sau reprezentanții legali, resortisanți ai țărilor terțe, altele decât Ucraina, care însoțesc copilul minor beneficiar de protecție temporară.**

Prin Hotărârea Guvernului nr. 1066 din 27.12.2023, părinții sau reprezentanții legali, resortisanți ai țărilor terțe, altele decât Ucraina, care însoțesc copilul minor beneficiar de protecție temporară, au fost introduși în lista persoanelor care se consideră membri ai familie persoanelor care sunt eligibile pentru acordarea PT.

Cel puțin trei categorii de persoane, identificate de CDA și menționate în raportul anterior, continuă să rămână neeligibile pentru obținerea PT:

- apatrizii și resortisanții țărilor terțe, altele decât Ucraina, care pot dovedi că își aveau reședința legală în Ucraina înainte de 24 februarie 2022, prezentând un permis de ședere permanentă valabil, eliberat în conformitate cu dreptul ucrainean, și care nu se pot întoarce în condiții sigure și stabile în țara sau regiunea lor de origine, precum și membrii ai familiilor acestora;

- membri ai familiei non-cetățeni ucraineni care s-au refugiat în Republica Moldova, dar au un membru al familiei cetățean ucrainean (de exemplu, soțul/soția), care se află în Ucraina sau în altă țară;
- întreținătorii, resortisanți ai țărilor terțe, altele decât Ucraina, care au la întreținere un cetățean ucrainean.

Deși, anterior, au fost formulate mai multe recomandări cu privire la extinderea categoriilor de persoane care pot beneficia de PT pe teritoriul Republicii Moldova, **Guvernul nu a completat lista categoriilor de persoane cărora li se acordă protecție temporară și lista categoriilor de persoane care se consideră membri de familie ai persoanelor care sunt eligibile pentru acordarea protecției temporare.**

Accesul liber la justiție

Potrivit Legii privind azilul în Republica Moldova nr. 270/2008, deciziile prin care se resping cererile de azil, deciziile privind încetarea sau anularea statutului de refugiat, deciziile privind încetarea sau anularea protecției umanitare pot fi contestate pe calea contenciosului administrativ, fără respectarea vreunei proceduri prealabile. În același timp, Codul administrativ al Republicii Moldova garantează controlul judecătoresc al activității administrative. Respectiv, orice persoană care revendică un drept vătămat de către o autoritate publică se poate adresa instanței de judecată competente.

După cum s-a menționat în studiul „Implementarea protecției temporare acordate pe teritoriul Republicii Moldova persoanelor strămutate din Ucraina: situația după șase luni”, cadrul normativ nu reglementează dreptul de a ataca pe calea contenciosului administrativ refuzul de acordare a PT.

Până în prezent, **legislația nu a fost modificată în sensul instituirii obligativității motivării în scris a deciziilor prin care se resping cererile de protecție temporară și asigurării accesului la o cale eficientă de atac pentru fiecare solicitant de protecție temporară.** Or, existența dreptului de apel la un organ judiciar în cadrul dreptului intern constituie o cerință autonomă a art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Dreptul la învățătură

Copiii (persoane sub 18 ani) reprezintă aproape jumătate din populația care a părăsit Ucraina începând cu 24 februarie 2022, din cauza războiului. La data de 28 martie 2024, pe teritoriul Republicii Moldova se aflau 52.323 de copii (44%), dintre care 27.159 sunt băieți (23%) și 25.246 sunt fete (21%)¹³.

Numărul impunător de copii strămutați din Ucraina, aflați pe teritoriul Republicii Moldova, a impus adoptarea unor măsuri urgente, pentru a le asigura accesul la sistemul de învățământ.

¹³ <https://data.unhcr.org/en/dataviz/248?sv=0&geo=680>

Odată cu acordarea PT, statul garantează accesul la învățatură al minorilor beneficiari de PT în instituțiile publice de învățământ general în limitele posibilităților sistemului educațional și în aceleași condiții ca și pentru minorii cetățeni ai Republicii Moldova. Responsabilitatea de asigurare a accesului la sistemul educațional a fost pusă în sarcina Ministerului Educației și Cercetării.

Ordinul MEC
nr. 1109 din 04.09.2023

Instrucțiunea privind integrarea copiilor din familiile refugiate din Ucraina în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova, aprobată prin Ordinul MEC nr. 1109 din 04.09.2023 și modificată prin Ordinul MEC nr. 1538 din 24.11.2023, reglementează procesul de integrare a copiilor din familii refugiate din țările aflate în stare de război în instituțiile de învățământ general din Republica Moldova și are drept scop stabilirea acțiunilor structurilor responsabile de asigurarea accesului la educație **pentru toți copiii din familiile refugiate** din Ucraina și din alte țări aflate în stare de război, care au intrat pe teritoriul Republicii Moldova după data de 24 februarie 2022, **în limitele locurilor disponibile** și în aceleași condiții generale stipulate în documentele normative în vigoare ca și pentru cetățenii minori ai Republicii Moldova.

Ordinul MEC
nr. 1538 din 24.11.2023

Hotărârea
Guvernului
nr. 21/2023

Pornind de la faptul că Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 transpune art. 14 (1) din Directiva 2001/55/CE a Consiliului UE¹⁴, rezerva statului de a asigura acces la învățământ **în limitele posibilităților sistemului educațional** ar putea fi calificată drept restrângere a dreptului la învățatură și ar putea genera premise de încălcare a dreptului la educație. Mai mult, Codul educației al Republicii Moldova instituie obligativitatea școlarizării copiilor cu vârsta de până la 16 ani și nu conține prevederi care ar limita sau condiționa în mod discriminatoriu accesul la educație al anumitor grupuri de copii.

Pentru asigurarea accesibilității condițiilor de instruire la distanță și sporirea numărului de elevi incluși în procesul educațional, Planul de acțiuni privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina (anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 21/2023) **a fost completat cu acțiunea 3.4.7, care stabilește dezvoltarea resurselor materiale și umane pentru a asigura condiții de instruire la distanță și a monitoriza procesul educațional al copiilor din familiile strămutate, conform programelor de instruire din Ucraina**¹⁵.

MEC oferă câteva opțiuni de școlarizare a copiilor refugiați din Ucraina, cum ar fi posibilitatea de a asista la lecțiile în regim online organizate de instituțiile de învățământ la care au studiat în Ucraina, de a accesa platformele și resursele educaționale create și coordonate cu Ministerul Învățământului și Științei din Ucraina.

Pe lângă accesul la educație în instituțiile de învățământ, statul asigură sprijin educațional cu acces la asistență psihopedagogică și consiliere, dar și la activități de asistență și reabilitare psiho-socială, activități extra curriculare, non-formale și evenimente cultural-educative.

Cu toate acestea, includerea tuturor copiilor refugiați de vârstă preșcolară și școlară, inclusiv a copiilor cu dizabilități și a copiilor romi, în sistemul educațional moldovenesc rămâne o provocare majoră. Persistă și alte

¹⁴ „Statele membre acordă persoanelor sub 18 ani, care beneficiază de protecție temporară, acces la sistemul de educație în aceleași condiții ca resortisanții statului membru gazdă. Statele membre pot stipula ca acest acces să fie limitat la sistemul de educație de

¹⁵ Hotărârea Guvernului nr. 141 din 28.02.2024

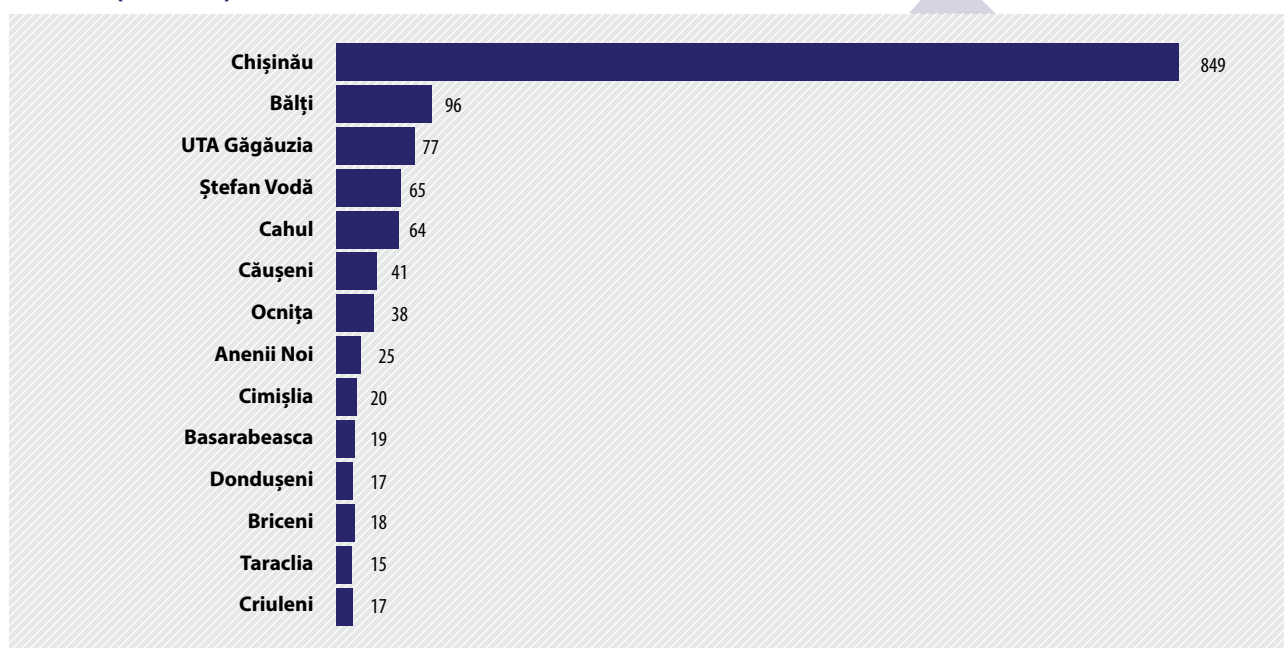
provocări, printre care dificultățile de adaptare la sistemul de învățământ din Republica Moldova, sistemul educațional suprasolicitat, necesitatea activităților extra curriculare, necesitatea instruirii cadrelor didactice pentru a face față nevoilor specifice ale acestor copii.

Optimizarea centrelor de plasament pentru refugiați prin reducerea considerabilă a numărului acestora ar putea constitui o barieră semnificativă în accesul la educație. Or, închiderea centrelor de plasament impune identificarea unor forme de cazare alternative, care ar putea genera necesitatea schimbării localității și, implicit, transferul copiilor în alte instituții de învățământ.

Confirm statisticilor MEC, la data de 27 martie 2024, 703 copii erau încadrați în instituțiile de educație timpurie și 1.611 copii erau încadrați în școli (limba de instruire rusă – 1.426 de copii, limba de instruire română – 185 de copii).

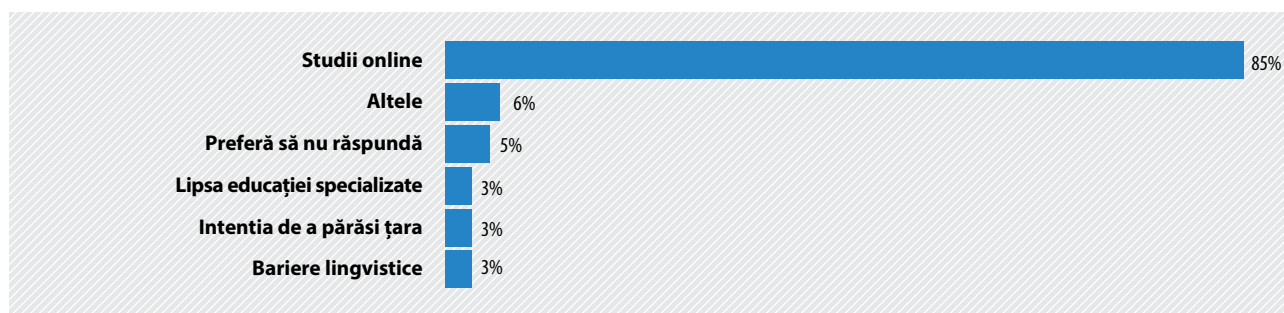
Cel mai mare număr de copii sunt încadrați în școlile din municipiul Chișinău, fiind urmat de municipiul Bălți.

Numărul copiilor refugiați din Ucraina, încadrați în școli, după raioane (selectiv)

Potrivit constatărilor Raportului de evaluare participativă 2023, 49% dintre respondenți au menționat că cel puțin un copil din familie nu este înscris într-o instituție de învățământ din Republica Moldova. Printre cauze sunt menționate: preferința de a studia online, barierele lingvistice, intenția de a părăsi în scurt timp Republica Moldova, distanța până la instituția de învățământ.

Motive pentru neșcolarizarea copiilor

Persoanele care și-au înscris copiii în școlile din Republica Moldova consideră că școlarizarea contribuie la dezvoltarea copilului, adaptarea și integrarea acestuia în comunitatea locală. Printre motivele înscrierii copiilor în școlile din țara noastră se numără nu doar preocupările legate de învățarea și integrarea copiilor, dar și nemulțumirile față de sistemul de învățământ online în școlile din Ucraina, în special calitatea studiilor online și condițiile pentru învățământul online (deconectările energiei electrice, lipsa conexiunii de internet, alarmele aeriene frecvente)¹⁶. Unii părinți au adoptat o abordare dublă și și-au înscris copiii pentru a studia cu prezență fizică în școlile din Republica Moldova și online în școlile ucrainene. Astfel, părinții speră să asigure un echilibru între beneficiile socializării în școala locală, datorită flexibilității învățării online, asigurând competența lingvistică și asigurând recunoașterea certificatelor academice în cazul întoarcerii în Ucraina.

În conformitate cu art. 3 alin. (1) din Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, copilul are dreptul ca interesul său superior să fie evaluat și luat în considerare ca element principal în orice acțiune sau decizie luată în favoarea sa fie în sfera publică, fie în cea privată. Disponibilitatea accesului la educație gratuită de calitate, inclusiv educație preșcolară, educație non-formală și activități conexe, răspunde interesului superior al copilului. Respectiv, eforturile statului trebuie să fie orientate spre înscrierea tuturor copiilor refugiați în învățământul formal offline, inclusiv să beneficieze de serviciile de educație și îngrijire timpurie, pentru a asigura calitatea învățării, stabilitatea psihosocială, interacțiunea socială și sprijinul în cadrul școlii. Atât timp cât este în vigoare rezerva statului de a asigura acces la învățământ în limitele posibilităților sistemului educațional, sporirea ratei de înscriere a copiilor refugiați în școlile din Republica Moldova poate fi realizată prin creșterea gradului de informare despre serviciile educaționale oferite și despre opțiunile de școlarizare, ținându-se cont de cauzele care generează ratele scăzute de înscriere (ezitarea părinților de a înscrie copiii în instituțiile de învățământ din Republica Moldova, barierele lingvistice și administrative întâlnite în procesul de înscriere, problemele de capacitate din unele instituții educaționale). La fel de importante sunt dezvoltarea infrastructurii educaționale și luarea în considerare a modelelor de migrație către zonele urbane, continuarea activităților de formare a cadrelor didactice privind nevoile refugiaților, asigurarea asistenței psihologice în instituțiile de învățământ, dar și stimularea financiară a profesorilor pentru orele suplimentare de lucru.

Potrivit experienței României, care s-a confruntat cu un grad foarte scăzut de înscriere a copiilor și studenților ucraineni în sistemul educațional din România, o schimbare importantă a trendului s-a petrecut începând

¹⁶ <https://data.unhcr.org/en/documents/details/103288>

*Convenția
internațională cu
privire la drepturile
copilului*

cu luna aprilie 2023, odată cu schimbarea arhitecturii mecanismelor de ajutor imediat acordat beneficiarilor de PT. De atunci, obținerea indemnizațiilor lunare pentru cazare este condiționată de participarea copiilor la programe de educație fie în sistemul public, fie la cele ale organizațiilor non-guvernamentale. Acest lucru a reprezentat o motivație suplimentară, care a dus la creșterea rapidă a numărului de copii înscriși în activități educaționale.

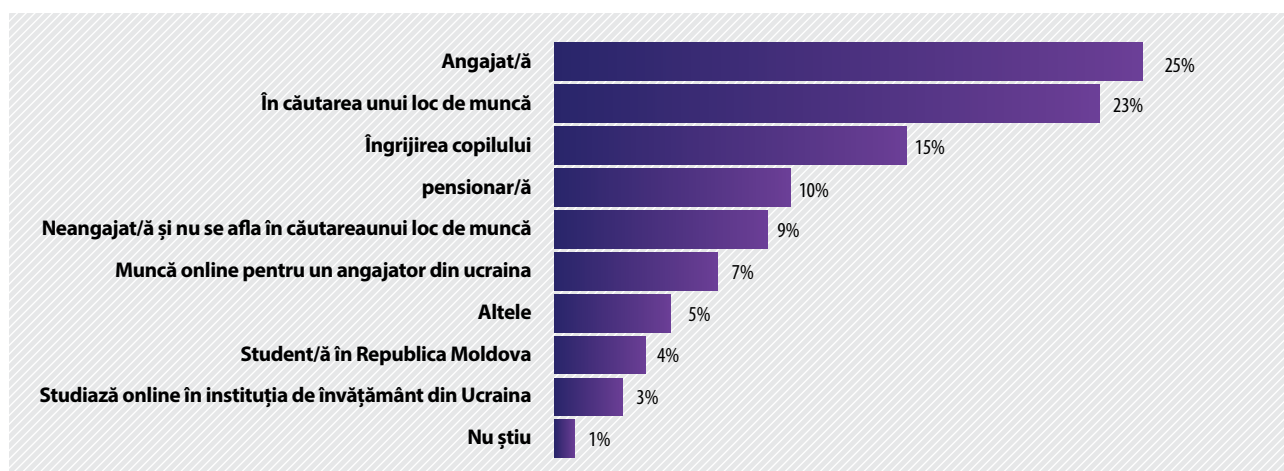
DREPTUL LA MUNCĂ

Beneficiarii de PT au dreptul de a munci pe teritoriul Republicii Moldova fără obținerea dreptului de ședere provizorie în scop de muncă și se pot înregistra la subdiviziunea teritorială a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă în a cărei rază teritorială își au reședința, pentru acordarea suportului la angajare.

Conform informațiilor de la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă¹⁷, la data de 28 martie 2024, au fost primite notificări de la agenții economici despre angajarea a **1.339 de cetățeni din Ucraina**, dintre care 926 erau femei și 413 erau bărbați. Cei mai mulți cetățeni ucraineni sunt angajați în mun. **Chișinău (1.029), Bălți (64), UTA Găgăuzia (57)**. Comparativ cu situația din luna octombrie 2023, când a fost raportată angajarea a 1.197 cetățeni din Ucraina, se atestă o creștere ușoară a numărului de persoane încadrate în câmpul muncii.

Conform Evaluării pieței muncii pentru refugiați și solicitanți de azil în Republica Moldova¹⁸, realizată de HIAS și publicată pe data de 22 ianuarie 2024, cea mai mare parte a respondenților (25%) sunt angajați în Republica Moldova. Această proporție este mai mare în mun. Chișinău (31%), comparativ cu 18% în nordul țării, 20% în centru și 24% în sud. A doua categorie ca mărime este reprezentată de respondenții care sunt șomeri și caută activ un loc de muncă (23%). Concediul pentru îngrijirea copiilor este următoarea ocupație cea mai frecventă (15% din totalul respondenților). De asemenea, 7% dintre persoanele intervievate muncesc la distanță, pentru o companie cu sediul în Ucraina, iar 10% dintre respondenți au declarat că sunt pensionari.

Ocupația la moment

¹⁷ <https://www.anofm.md/ro/node/20103>

¹⁸ <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106303>

**Începând cu anul viitor,
în Polonia plata lunară
pentru fiecare copil**

800 plus

**va fi condiționată
de școlarizarea
obligatorie a copiilor
ucraineni.**

1.339

**de cetățeni
din Ucraina,**
dintre care 926 erau
femei și 413 erau bărbați,
au primit notificări de
la agenții economici
despre angajare

Printre barierele care împiedică angajarea în câmpul muncii au fost menționate:

lipsa oportunităților de angajare

27%

barierele lingvistice

18%

șederea pe termen scurt în Republica Moldova

9%

alte bariere

7%

lipsa informațiilor

7%

Domeniile de top în care refugiații ar fi de acord să lucreze în Republica Moldova sunt artele, recreerea și activitățile de agrement; comerțul cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor, informarea/comunicarea. Pe de altă parte, companiile sunt dispuse să angajeze oameni, inclusiv refugiați, pentru următoarele posturi: șoferi/curieri, muncitori auxiliari, vânzători/agenți de vânzări, depozitari/hamali, operatori. Există un număr semnificativ de refugiați care ar dori să-și întemeieze afaceri în Republica Moldova, însă întâmpină dificultăți în ceea ce privește pregătirea necesară, accesul la finanțare, cunoașterea și înțelegerea cerințelor legale și de reglementare a activității de antreprenariat.

Dintre refugiații intervievați care nu lucrează în prezent, majoritatea (64%) nu au încercat să obțină un loc de muncă, în timp ce locuiesc în Republica Moldova. Salariile mici, barierele administrative, barierele lingvistice și lipsa de sprijin pentru antreprenariat sunt provocările majore cu care se confruntă refugiații care doresc să obțină o sursă stabilă și durabilă de venit.

Conform datelor despre profilurile, riscurile de protecție și necesitățile persoanelor strămutate din Ucraina, colectate de UNHCR în baza a 1.224 de interviuri individuale realizate lunar, în perioada octombrie 2023 – martie 2024¹⁹, doar 16% dintre respondenți sunt încadrați în câmpul muncii.

În mediul rural, asistența financiară oferită de UNHCR, pensiile, economiile sau sprijinul din partea familiei sunt sursele principale de venituri pentru majoritatea persoanelor refugiate. Oportunitățile limitate de angajare, deseori sezoniere și informale, precum și constrângerile legate de îngrijirea copiilor, barierele lingvistice, problemele legate de transport și dificultățile birocratice sunt considerate drept bariere în calea găsirii unui loc de muncă²⁰.

Persoanele care nu își pot permite să închirieze spațiu locativ și continuă să locuiască în centre de plasament temporar pentru refugiați, situate în afara mun. Chișinău, își caută locuri de muncă în apropierea centrelor în care locuiesc. Acestea susțin că nu se pot angaja în localitatea respectivă, pentru că numărul locurilor de muncă vacante este limitat și că sunt adesea redirecționate către capitală, însă naveta zilnică la Chișinău implică costuri suplimentare.

Femeile se confruntă cu dificultăți legate de accesul la oportunități de muncă decentă, din cauza îmbinării muncii cu responsabilitățile de îngrijire a copiilor sau a persoanelor aflate la întreținere și a riscului de exploatare prin muncă, dar și a accesului limitat la informații privind drepturile și serviciile disponibile.

Bariera lingvistică reprezintă o provocare semnificativă atât pentru refugiați, cât și pentru angajatori. Deseori, refugiații consideră că nivelul de cunoaștere a limbii române este o condiție esențială pentru angajare, însă mulți dau dovadă de un nivel limitat de competențe lingvistice. Această lipsă de competențe lingvistice nu le îngreunează doar căutarea unui loc de muncă, dar le limitează și accesul la informațiile despre oportunitățile de angajare și despre aspectele legale ale căutării unui

¹⁹ <https://data.unhcr.org/en/dataviz/337?sv=0&geo=680>

²⁰ <https://www.unhcr.org/md/19921-240229.html>

loc de muncă. Întreprinderile moldovenesti dispuse să angajeze refugiați se confruntă, de asemenea, cu provocări legate de limbă.

Aceste probleme apar pe tot parcursul procesului de angajare, în mod special la specificarea cerințelor de angajare, desfășurarea interviurilor, traducerea contractelor de muncă și integrarea noilor angajați.

Mulți refugiați, care își caută un loc de muncă în Republica Moldova, posedă niveluri ridicate de educație și competențe, dorindu-și posturi de „gulere galbene” în domenii profesionale, cum ar fi cele manageriale sau administrative. Cu toate acestea, locurile de muncă disponibile pe piața muncii oferă predominant roluri de „gulere albastre”, care sunt mai mult orientate către munca manuală sau necalificată. Această situație creează o discrepanță între competențele avansate ale refugiaților și locurile de muncă predominant necalificate disponibile în Republica Moldova.

O altă provocare este legată de modalitățile de lucru. O bună parte dintre refugiați pledează pentru formule flexibile de muncă, adică programe de muncă care oferă salariaților posibilitatea de a-și adapta programul de lucru, inclusiv prin utilizarea muncii la distanță, a muncii la domiciliu, a regimului flexibil de muncă, a timpului de muncă parțial sau a săptămânii de muncă comprimate.

În timp ce refugiații (potențiali angajați) sunt mai interesați de locurile de muncă cu regim flexibil, angajatorii din Republica Moldova optează, în general, pentru condiții de muncă tradiționale, cum ar fi angajarea cu ocuparea completă a timpului normal de muncă. Ei consideră că această modalitate de angajare responsabilizează angajații și îi determină să-și asume angajamentele și să livreze rezultate mai bune. Deși, conform Codului muncii al Republicii Moldova, angajatorii le pot oferi salariaților formule flexibile de muncă, 97% dintre companiile care sunt dispuse să angajeze refugiați pledează pentru angajare cu ocuparea completă a timpului de muncă.

Tinerii consideră că barierele lingvistice constituie un obstacol pentru obținerea locurilor de muncă oficiale și bine plătite, în special pentru studenții care se străduie să găsească un echilibru între muncă și studii. Oportunitățile de angajare cu jumătate de normă, cum ar fi distribuirea pliantelor, sunt considerate drept o modalitate de a câștiga bani. Munca online pentru angajatori din Ucraina și studierea limbii române sunt considerate ca posibile soluții pentru a îmbunătăți perspectivele de angajare. În general, tinerii cunosc unde să caute locuri de muncă, utilizând rețelele de socializare și canalele de internet, dar menționează despre necesitatea de a avea mai multe informații privind oportunitățile de angajare, adaptate în mod specific pentru ucraineni²¹.

Cu trimitere la reprezentanții serviciilor care oferă sprijin în procesul de angajare a refugiaților²², solicitările și nevoile exprimate de refugiați cu privire la integrarea lor pe piața muncii din Republica Moldova ar fi următoarele:

- oportunitățile de angajare pentru specialiști de înaltă calificare, care ar permite angajarea într-o poziție similară cu cea deținută în Ucraina, în domenii cum ar fi contabilitatea, sistemul juridic etc.;

Persoanele strămutate din Ucraina preponderent preferă

²¹ Raport de evaluare participativă 2023, <https://www.unhcr.org/md/19921-240229.html>

²² <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106303>

-
- diversificarea cursurilor de formare profesională;
 - oportunitățile de angajare cu timp de muncă parțial sau la distanță pentru refugiații cu copii mici sau cu persoane aflate la întreținere;
 - cursurile specializate de limba română în domenii concrete de activitate.

Asigurarea accesului refugiaților la locuri de muncă implică drepturi legale de muncă și sprijin practic, cum ar fi formarea profesională, ajustarea competențelor și abordarea prejudecăților angajatorilor. Aceasta ar putea include programe de formare specifice, adaptate pentru sectoarele cu cerere mare, cum ar fi meseriile, HoReCa (industria ospitalității), asistența medicală și agricultura. De asemenea, este esențial să se țină cont de faptul că aceste intervenții au o dimensiune de gen pronunțată, deoarece majoritatea refugiaților adulți, care caută un loc de muncă în Republica Moldova, sunt femei. Un alt grup țintă important este reprezentat de tinerii ucraineni care doresc să intre pe piața muncii. Facilitarea stagiilor, a uceniciei și a programelor de mentorat poate oferi o experiență de muncă valoroasă și oportunități de angajare pe termen lung în țara noastră.

O modalitate de a sprijini integrarea socio-economică a beneficiarilor de PT este asistența pentru inițierea afacerilor, inclusiv formarea antreprenorială, micro-finanțarea și programele de mentorat. Una dintre activitățile-cheie este facilitarea și organizarea atelierelor și cursurilor de formare, care dezvoltă abilitățile de bază în afaceri, cum ar fi planificarea afacerilor, marketingul, managementul financiar și aspectele juridice ale demarării unei afaceri în Republica Moldova. O altă activitate poate fi axată pe promovarea oportunităților de mentorat și de creare a rețelelor prin asocierea antreprenorilor refugiați cu mentori de afaceri experimentați, care îi pot sprijini și ghida în activitate. În cele din urmă, incubatoarele de afaceri și spațiile de lucru în comun pentru refugiați pot oferi acestora mai multe oportunități de inițiere și dezvoltare a afacerilor în Republica Moldova.

Facilitarea incluziunii economice a beneficiarilor de PT necesită intervenții, pentru a spori disponibilitatea și accesibilitatea informațiilor pentru potențialii angajați, oferirea consultanței juridice care să detalieze modul în care protecția temporară se încadrează în legislația muncii, dar și sprijinirea propriu-zisă a angajatorilor din țara noastră.

Există mai multe stimulente care ar putea contribui la creșterea ratelor de angajare a refugiaților în întreprinderile mici și mijlocii (IMM). Printre acestea se numără disponibilitatea și accesibilitatea informațiilor pentru angajatori; oferirea consultanței juridice care să detalieze modul în care PT se încadrează în legislația muncii; susținerea financiară sau partajarea costurilor, pentru a ajuta IMM-urile să acopere cheltuielile de formare, cursurile de limbă și de adaptare la locul de muncă. Este importantă elaborarea și punerea în aplicare a programelor de formare și perfecționare la cerere, care să corespundă nevoilor angajatorilor din diferite sectoare.

Îmbunătățirea și adaptarea locurilor de muncă reprezintă, de asemenea, un aspect important, pentru a asigura o experiență mai bună de angajare și pentru a reduce fluctuația resurselor umane. Având în vedere dezvoltarea rapidă a economiei gigant, este important de a încuraja și sprijini angajatorii să le ofere formule flexibile de muncă, care pot fi deosebit de benefice pentru refugiații care au responsabilități de îngrijire a copiilor și a persoanelor aflate la întreținere sau care încă se adaptează la mediul nou. De asemenea, este esențial să fie sprijinite programele orientate spre familii, ceea ce va ajuta familiile de refugiați să se adapteze în mod colectiv la noul lor mediu, abordând în același timp provocările distincte cu care se confruntă fiecare membru al familiei în parte.

Utilizarea de către persoanele refugiate a instrumentului EQPR (Pașaportul European al Calificărilor pentru Refugiați), atunci când doresc să urmeze studii suplimentare sau când își caută un loc de muncă, permite să le fie evaluate calificările chiar și în absența documentației complete. Implementat de Consiliul Europei din 2017 și bazat pe Convenția de la Lisabona²³, Pașaportul European al Calificărilor pentru Refugiați elimină evaluările superflue și repetate ale acelorași calificări în alte țări europene dacă și când titularul EQPR se mută. Deși Republica Moldova a aderat la acest proiect la data de 19 mai 2022, instrumentul EQPR, deocamdată, nu este implementat în țara noastră.

²³ Convenția Consiliului Europei cu privire la recunoașterea calificărilor din învățământul superior în regiunea europeană, ratificată de Republica Moldova la data de 23 septembrie 1999

Dreptul la asistență socială

În coordonare cu Guvernul Republicii Moldova, UNHCR implementează două tipuri de programe privind asistența financiară pentru refugiați ucraineni: asistența financiară cu scop multiplu și suportul pentru perioada de iarnă. Pe parcursul anului 2023, 85.911 refugiați ucraineni au beneficiat de asistență financiară, prin intermediul programului de asistență financiară al UNHCR²⁴.

Începând cu luna ianuarie 2024, în programul de asistență financiară al UNHCR pentru refugiații din Ucraina s-au produs anumite schimbări. Astfel, refugiații nou-veniți în Republică Moldova din Ucraina, după data de 1 ianuarie 2024, beneficiază timp de două luni de asistență financiară inițială în numerar pe baza criteriilor de vulnerabilitate. După această perioadă, trebuie să demonstreze că au obținut un statut legal în Republica Moldova, pentru a putea primi în continuare asistență financiară. Beneficiarii actuali ai programului de asistență în numerar vor continua să primească plăți în numerar până la data de 31 ianuarie 2024. După această dată, pentru a continua să primească asistență în numerar, refugiații vor trebui să demonstreze că au obținut un statut legal în țara noastră. Se consideră drept statut legal în Republica Moldova: protecția temporară, statutul de refugiat, protecția umanitară, statutul de apatrid, permisul de ședere (temporar sau permanent).

La fel, continuă să fie disponibile diferite tipuri de prestații suplimentare sau măsuri de sprijin cu caracter excepțional, oferite de către organizații internaționale. Printre acestea se numără atât ajutoarele financiare, cât și serviciile de reabilitare, soluțiile accesibile pentru persoanele cu dizabilități, suportul financiar pentru intervenții chirurgicale și alte probleme de sănătate.

Din luna noiembrie 2023 până în luna martie 2024, Guvernul Republicii Moldova a compensat parțial tarifele la resursele energetice (gaze naturale, energie termică și electrică) și a oferit resurse financiare pentru gospodăriile care se încălzesc cu lemne sau cărbuni. Refugiații ucraineni, care locuiesc gratuit sau închiriază spațiu locativ, au putut beneficia de aceste compensații cu condiția înscrierii pe platforma compensații.gov.md.

Potrivit Raportului de evaluare participativă 2023²⁵, rămâne actuală problema lipsei informațiilor despre serviciile disponibile pentru refugiații ucraineni, precum și despre criteriile de eligibilitate pentru aceste servicii. Majoritatea participanților la evaluare nu au fost siguri de modul în care pot solicita servicii sociale în Republica Moldova. Totodată, s-a constatat că aceștia percep drept asistență socială doar sprijinul oferit de organizațiile internaționale, în special sub formă de asistență financiară. O mare parte dintre ei au observat reducerea disponibilității ajutoarelor în comparație cu anul precedent. Acest lucru sugerează o dependență de entitățile non-profit, pentru un sprijin care va fi dificil de menținut pe termen lung, având în vedere reducerile continue probabile ale asistenței pentru refugiații ucraineni din Republica Moldova.

**Conform Hotărârii
Guvernului nr. 21/2023,
cu modificările ulterioare,
pentru beneficiarii de PT sunt
accesibile câteva categorii de
măsuri de asistență socială:**

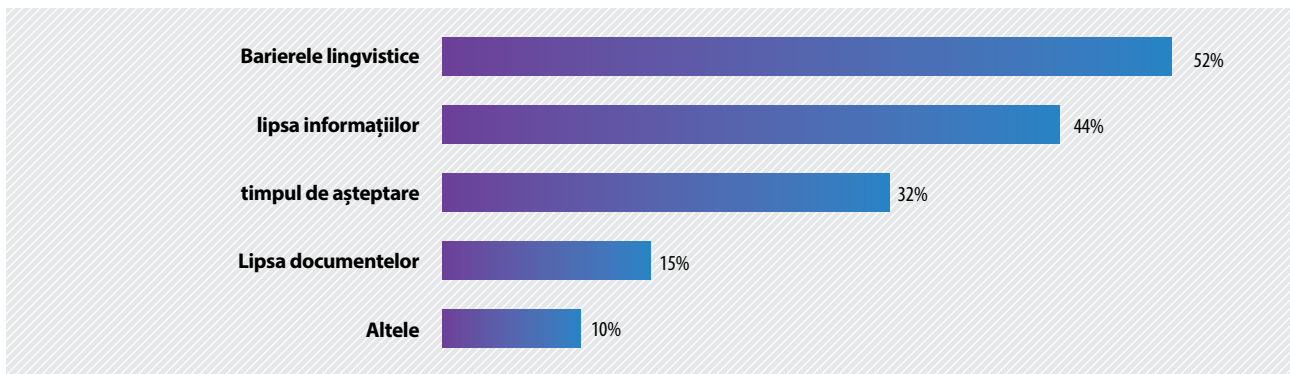
²⁴ <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106394>

²⁵ <https://www.unhcr.org/md/19921-240229.html>

Identificarea și sprijinirea persoanelor cu dizabilități rămâne, de asemenea, o provocare generală. Printre principalele probleme se numără identificarea persoanelor cu nevoi speciale și a persoanelor cu dizabilități prin evaluări medicale timpurii sau de către lucrătorii sociali ori modalitatea de transpunere a certificatelor de dizabilitate emise de statul ucrainean.

Conform datelor despre profilurile, riscurile de protecție și necesitățile persoanelor strămutate din Ucraina²⁶, barierele lingvistice, lipsa informațiilor, timpul lung de așteptare și lipsa documentelor necesare sunt principalele provocări cu care se confruntă refugiații în accesarea asistenței și serviciilor sociale.

Provocări în accesarea asistenței și serviciilor sociale

Totodată, accesul refugiaților la programele de asistență socială este restricționat de cadrul normativ. Ucrainenii, care au solicitat și cărora li s-a acordat statutul de refugiat prin intermediul sistemului național de azil, au mai multe drepturi decât beneficiarii de PT, inclusiv la accesarea programelor de asistență socială și la acordarea asistenței medicale.

Prestațiile sociale oferite de stat sunt esențiale pentru asigurarea necesităților de bază, reducerea riscurilor în materie de protecție și sprijinire a autonomiei. Conform profilului socio-economic rapid al UNHCR, aproximativ 15% dintre refugiați sunt clasificați ca fiind extrem de vulnerabili din cauza multiplelor necesităților specifice din cadrul gospodăriilor lor. Acești refugiați ar putea beneficia de o mai mare incluziune în programele de asistență socială, care necesită, de asemenea, o consolidare suplimentară. Sistemul de asistență socială poate fi consolidat prin colaborarea cu societatea civilă, prin parteneriate cu autoritățile publice locale și prin programe naționale de integrare.

Din perspectiva protejării tuturor oamenilor împotriva sărăciei, vulnerabilității, excluziunii sociale pe tot parcursul ciclului lor de viață, inclusiv a refugiaților, recomandările făcute de UNHCR în Rezumatul privind politica de integrare – „A nu lăsa pe nimeni în urmă: promovarea efectivă a accesului refugiaților la sistemele de protecție socială în Europa post-pandemică”²⁷, publicat în luna septembrie 2021, sunt aplicabile în continuare și sunt în măsură să sprijine o abordare multilaterală la facilitarea accesului eficient pentru refugiații din Ucraina.

²⁶ <https://data.unhcr.org/en/dataviz/337?sv=0&geo=680>

²⁷ <https://www.unhcr.org/media/unhcr-social-protection-policy-brief>

Dreptul la ocrotirea sănătății

Ministerul Sănătății a reacționat rapid la criza refugiaților, emitând mai multe ordine și dispoziții în vederea reglementării intervențiilor pe domeniul sănătății, inclusiv pachete și servicii medicale esențiale, care sunt actualizate în funcție de necesitățile apărute. Asistența medicală pentru persoanele refugiate este integrată în sistemul național de sănătate, cu acces la asistența medicală primară și la aceleași mecanisme de accesare a serviciilor disponibile, pentru populația din localitatea de aflare a persoanelor refugiate.

Prin implementarea PT, în luna martie 2023 a fost condiționat accesul la serviciile medicale primare pentru persoanele refugiate. În temeiul Hotărârii Guvernului nr. 21/2023, beneficiarilor de protecție temporară li s-a oferit acces la asistență medicală de urgență, asistență medicală primară și examen medical gratuit din motive de sănătate publică, în cadrul instituțiilor medico-sanitare, conform listei serviciilor medicale stabilite de Ministerul Sănătății.

Prin modificarea punctului 26 din „Condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina” **a fost extinsă lista serviciilor medicale accesibile beneficiarilor de protecție temporară.** Astfel, pe lângă asistența medicală de urgență, asistența medicală primară și examenul medical gratuit din motive de sănătate publică, începând cu data de 1 martie 2024 beneficiarii de PT au **acces la medicamente și dispozitive compensate, precum și la asistență medicală specializată de ambulatoriu.**

Conform rezultatelor activității UNHCR de profilare și monitorizare a PT, desfășurate în mod continuu, accesul la asistența medicală rămâne a fi o preocupare-cheie. **25% dintre respondenții** care au nevoie de asistență medicală au raportat dificultăți în accesarea sistemului național de sănătate din cauza așteptărilor lungi, a barierelor lingvistice și a costurilor ridicate. În plus, conform analizei regionale multisectoriale a necesităților, circa 30 la sută dintre gospodării au raportat că cel puțin un membru se confruntă cu probleme de sănătate mintală sau psihosociale; mai mult de jumătate dintre aceste gospodării au raportat că este nevoie de sprijin pentru sănătatea mintală²⁸

Potrivit Fișei semestriale de monitorizare, elaborată de OHCHR²⁹, 53% dintre respondenții, intervievați în perioada iulie - decembrie 2023, au raportat că suferă de afecțiuni medicale grave. Aceste afecțiuni includ o gamă largă de boli cronice și non-comunicabile, preponderent afecțiuni cardiovasculare, oculare și ale sistemului musculo-scheletic. Afecțiunile medicale grave prevalează în rândul refugiaților cu dizabilități (87%), iar 90% dintre aceștia au vârsta mai mare de 60 de ani. Bărbații și femeile au raportat probleme de sănătate similare, indiferent de locul de domiciliu.

Conform aceleiași cercetări, 19% dintre refugiații care suferă de afecțiuni medicale grave au raportat dificultăți cu care se confruntă în accesarea serviciilor medicale:

- **indisponibilitatea** unităților de sănătate publică și a serviciilor medicale;

²⁸ <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106339>

²⁹ <https://data.unhcr.org/en/documents/details/107586>

53%

au raportat că suferă de afecțiuni medicale grave

- **inaccesibilitatea serviciilor** medicale din cauza costului serviciilor, medicamentelor și transportului; timpul îndelungat de așteptare a consultației medicului;
- **calitatea scăzută** a serviciilor medicale;
- **refuzul** de a acorda servicii medicale.

Toți respondenții care au raportat dificultăți sunt beneficiari de PT.

Indiferent de locul de trai, fie în mediul rural, fie în mediul urban, refugiații invocă în mod constant provocările legate de accesarea asistenței medicale. Deși PT a adus anumite îmbunătățiri în ceea ce privește asistența medicală, disponibilitatea, costul și calitatea serviciilor medicale sunt menționate drept principalele dificultăți, chiar și după obținerea protecției temporare. Frecvent, este subliniată lipsa specialiștilor și a medicamentelor specifice, mai ales în mediul rural, unde serviciile medicale sunt descrise ca fiind necorespunzătoare.

Raportul privind evaluarea accesibilității serviciilor esențiale de sănătate pentru persoanele refugiate pe teritoriul Republicii Moldova, realizat de Oficiul Avocatului Poporului³⁰, a analizat și a identificat obstacolele în calea accesului la servicii și programe de sănătate din punct de vedere al accesibilității, disponibilității și acceptabilității.

Potrivit constatărilor generale, accesul la serviciile medicale este inegal, cu acces mai limitat în zonele rurale îndepărtate. Instituțiile medicale, în mare parte, nu sunt acomodate nevoilor persoanelor cu dizabilități. Serviciile medicale și consultațiile „la domiciliu” nu sunt disponibile, iar transportul acomodat pentru nevoile persoanelor cu dizabilități, în special în localitățile rurale, nu este accesibil.

Informațiile privind serviciile de sănătate sunt disponibile din surse variate, dar anumite grupuri de persoane refugiate întâmpină dificultăți în accesarea acestora (persoane cu dizabilități, persoane vârstnice). Accesul persoanelor cu dizabilități, în speciala a celor cu dizabilități senzoriale, la informațiile privind serviciile de sănătate este dificil. Cel mai des, este utilizat ca sursă reprezentantul ONG sau altă persoană refugiată. Informația este apreciată drept utilă, ușor de găsit, ușor de înțeles, dar greu de accesat fără acompanierea unei persoane terțe.

Multe persoane își doresc mai multe informații despre îngrijirea specializată, inclusiv staționară și serviciile de prevenire. Persoanele vârstnice, cu dizabilități sau care nu vorbesc rusă/engleză au nevoie mai multe informații privind serviciile de sănătate și accesul general. Dificultatea comunicării într-o limbă pe înțelesul pacientului și lipsa traducătorilor au fost menționate de circa o treime dintre respondenții din instituțiile guvernamentale. La fel, au fost menționate deficiențele de comunicare în relația medic-pacient și lipsa încrederii față de personalul medical și serviciile medicale gratuite.

În partea ce ține de disponibilitatea resurselor umane, deficitul de personal medical la nivelul asistenței medicale primare și suprasarcinile de raportare legate de serviciile prestate refugiaților afectează accesibilitatea serviciilor. Lipsa personalului medical specializat la nivel de raioane impune costuri indirecte legate de deplasarea către municipii și o barieră în continuitatea serviciilor medicale și reprezintă o accesibilitate

³⁰ <https://ombudsman.md/post-document/raport-privind-evaluarea-accesibilitatii-serviciilor-esentiale-de-sanatate-a-persoanelor-refugiate-pe-teritoriul-republicii-moldova-2/>, luna octombrie 2023

geografică redusă pentru servicii de asistență medicală specializată pentru refugiați, echivalentă cu accesibilitatea redusă a populației din aceste teritorii. Ministerul Sănătății a depus efort pentru soluționarea acestei probleme prin reglementarea implicării în activitatea medicală a echipelor internaționale de medici, persoanelor cu cetățenie străină și a persoanelor refugiate cu studii medicale.

Refugiații cu boli cronice au, deseori, nevoi de îngrijire a sănătății pentru boli cardiovasculare, diabet, cancer și boli pulmonare. Serviciile medicale specializate, precum sunt serviciile stomatologice, de sănătate mintală și ginecologice, sunt mai puțin accesibile din cauza necesității de deplasare până la instituția medicală, programarea la medicul de familie, perioada lungă de așteptare, lipsa medicilor specialiști la nivel de raion, costurile adiționale pentru investigații și medicamente. Timpul lung de așteptare a consultațiilor medicilor specialiști și a investigațiilor constituie temei de efectuare a investigațiilor contra plată.

În timp ce serviciile legate de tratamentul narcologic, al tuberculozei și al infecției HIV/SIDA sunt ușor accesibile și asigurate de acompaniere din partea organizațiilor neguvernamentale, pachetul de servicii medico-sociale pentru persoanele refugiate cu dizabilități nu este stabilit. Starea de sănătate, de cele mai multe ori, necesită asistență medicală specializată, confirmare a gradelor de dizabilitate și tratamente specifice, care sunt contra cost ori greu de accesat din cauza barierelor generale. Serviciile de reabilitare și dispozitivele asistive auditive, de vâz și locomotorii pentru persoanele cu dizabilități sunt puțin disponibile, fiind acoperite în mare parte din resurse proprii ori donatori.

Serviciile de consiliere psihologică și sănătate mintală sunt disponibile prin actori guvernamentali (centre de sănătate mintală, instituții medicale), prestatori privați și organizații neguvernamentale. Serviciile sunt disponibile în centrele de plasament și sunt oferite de către organizații neguvernamentale, iar la solicitare – în sediul instituțiilor medicale. În cadrul unor centre de plasament temporar, pentru refugiați au fost identificate cazuri de refuz la cazarea persoanelor cu dizabilități mentale, pe motiv că nu ar exista servicii specializate de asistență relevante acestui grup de persoane. În continuare, lipsește mecanismul de identificare și referire a persoanelor refugiate cu probleme de sănătate mintală, fiind realizate vizite pro-active în centrele de plasament doar de către unele ONG-uri.

Serviciile de sănătate sexual-reproductivă pentru femeile refugiate sunt bine dezvoltate și cu acoperire geografică bună. Totodată, acoperirea nevoilor femeilor cu copii mici prin facilitarea vizitei la medic ori a medicului la locul de cazare necesită îmbunătățiri, în special când e vorba de consultații ale ginecologilor și pediatrilor.

Serviciile pentru copii sunt gratuite, similare cu cele disponibile pentru copii din Republica Moldova. Totodată, există bariere legate de serviciile medicale specializate (de exemplu, controalele medicale profilactice pentru școlarizare), care sunt percepute de către autorități ca servicii prestate doar contra plată. Familiile copiilor cu dizabilități au nevoi considerabile, care nu sunt satisfăcute din cauza costurilor, a lipsei unui certificat de dizabilitate, a barierelor legate de transport și a lipsei de servicii pentru adolescenți.

Protecția temporară nu garantează acces gratuit la toate serviciile medicale incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală. În același timp, în lipsa oportunității de procurare a poliței medicale, angajarea în câmpul muncii rămâne unica metodă sigură și eficientă de a accesa un spectru larg de servicii medicale. Calitatea de salariat și cotizarea la sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală oferă beneficiarilor de PT posibilități egale în obținerea asistenței medicale oportune și calitative în condiții similare cetățenilor Republicii Moldova.

În pofida eforturilor depuse de către Guvern, pentru a asigura accesul refugiaților la servicii de sănătate, există în continuare constrângeri din cauza capacităților sistemului de sănătate, a limitărilor din cadrul politicilor și a lacunelor de informații privind disponibilitatea serviciilor, a barierelor administrative și financiare. Sunt necesare eforturi susținute, pentru a asigura un acces echitabil și egal la servicii de calitate, inclusiv consolidarea sistemului de sănătate și a capacității forței de muncă din domeniul sănătății, îmbunătățirea cadrului normativ și de politici și, nu în ultimul rând, schimbul de informații cu refugiații privind disponibilitatea serviciilor.

Accesul la cazare

Punctul 18 din Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 garantează beneficiarilor de PT acces la cazare în cadrul Centrului de plasament temporar pentru persoane aflate în dificultate. Prevederea în cauză transpune art. 13 din Directiva 2001/55/CE privind standardele minime pentru acordarea protecției temporare, potrivit căreia **statele membre se asigură că persoanele care beneficiază de PT au acces la cazare corespunzătoare sau, după caz, la mijloace pentru obținerea acesteia.**

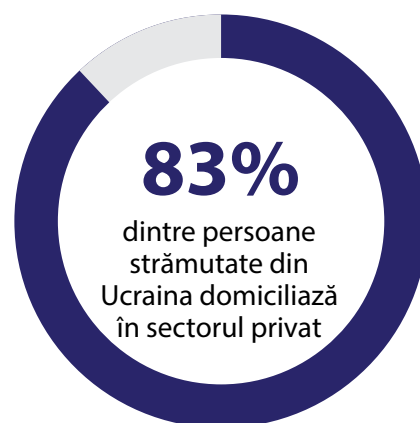
Acțiunea 3.2.1 din Planul de acțiuni privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina (anexa nr.2 la Hotărârea Guvernului nr. 21/2023), stabilește nevoia de revizuire a Regulamentului de organizare și funcționare a Centrului de plasament temporar pentru refugiați, aprobat prin Ordinul ministrului muncii și protecției sociale nr. 21/2022, și elaborarea unui nou act normativ. Acțiunea 3.2.2 stabilește necesitatea înființării centrelor de cazare pentru plasarea persoanelor aflate în dificultate, dotarea tehnică și materială cu obiecte și produse de primă necesitate, precum și asigurarea accesibilității persoanelor cu nevoi speciale.

În scopul implementării Hotărârii Guvernului nr. 21/2023, prin Ordinul MMPS nr.182 din 20.12.2023 a fost **aprobat Regulamentul privind organizarea și funcționarea Serviciului social Centrul de plasament temporar pentru persoanele strămutate de pe teritoriul altor state.** Centrul poate fi creat de către autoritățile publice locale, instituțiile publice, companiile de capital de stat, organizațiile sindicale și prestatorii de servicii sociale, cu acordul MMPS. Centrele de plasament temporar pentru refugiați, care au fost create de autoritățile publice locale de nivelul II și gestionate de direcțiile de asistență socială și protecție a familiei, urmează a fi preluate și gestionate de către agențiile teritoriale de asistență socială din teritoriul arondat.

Potrivit datelor statistice actualizate ³¹, 83% dintre persoane strămutate din Ucraina domiciliază în sectorul privat (fie închiriază spațiu locativ, fie sunt găzduite de rude); 9% au optat pentru cazare comună în același spațiu locativ, iar alte 9% sunt găzduite de centrele de plasament pentru refugiați.

Accesul la locuințe și cazare adecvată și accesibilă din punct de vedere financiar devine o problemă în creștere. Către sfârșitul anului 2023 oamenii s-au confruntat cu îngrijorări și provocări suplimentare din cauza închiderii mai multor centre de plasament temporar pentru refugiați, iar programele de asistență pentru serviciile de închiriere, care sunt oferite de către parteneri, sunt privite drept o soluție temporară. În condițiile în care este dificil de găsit cazare la prețuri accesibile, iar disponibilitatea generală a asistenței pentru închirierea spațiului locativ din partea organizațiilor internaționale este percepută ca fiind în scădere, oamenii au început să opteze pentru locuințe unde lipsesc comoditățile de bază sau au ales să locuiască cu familiile extinse în apartamente sau case mici și supraaglomerate. Odată cu venirea sezonului de iarnă, au apărut preocupările legate de costurile pentru încălzire.

Hotărârea
Guvernului
nr. 21/2023

9%
au optat pentru cazare comună în același spațiu locativ

9%
sunt găzduite de centrele de plasament

31 <https://data.unhcr.org/en/documents/details/106722>

Conform datelor despre profilurile, riscurile de protecție și necesitățile persoanelor strămutate din Ucraina, refugiații care locuiesc în mediul rural au diverse aranjamente de locuit, inclusiv la rude și la familii din comunitatea locală. În timp ce majoritatea au descris că locuiesc în condiții confortabile și adecvate, cu acces la facilitățile de bază, mulți dintre ei au întâmpinat dificultăți financiare, în mod special la costurile pentru energia termică sau pentru lemnele de foc pe perioada de iarnă.

Aranjamentele de locuit variază și în cazul celor care domiciliază în mediul urban. Majoritatea au raportat condiții satisfăcătoare, dar unii au menționat supraaglomerația din cauza că locuiesc cu membrii din familia extinsă, deoarece întâmpină dificultăți la găsirea unui loc de trai potrivit familiilor lor. Persoanele găzduite de către centrele de plasament pentru refugiați au raportat, în general, condiții de viață decente, dar au menționat accesul limitat la apă și sanitație (toaletă și duș).

Totodată, găsirea unei cazări în Republica Moldova a devenit dificilă din mai multe considerente:

- mulți proprietari de locuințe sunt dispuși să ofere spațiul locativ în chirie pentru perioade nu mai mici de un an sau 18 luni;
- este o provocare găsirea apartamentelor cu condiții de locuit adecvate la prețuri rezonabile;
- lipsește spațiul locativ adaptat nevoilor persoanelor cu mobilitate redusă, în special în fondul locativ vechi;
- se atestă discriminarea împotriva ucrainenilor pe piața imobiliară: unii proprietari refuză să ofere chirie ucrainenilor sau oferă chirii la prețuri ridicate;
- locuințe mai ieftine pot fi găsite prin cunoșcuți;
- necesitatea de a schimba de mai multe ori locuințele din varii motive, inclusiv din cauza relațiilor cu proprietarii;
- optimizarea centrelor de plasament pentru refugiați a devenit un factor care sporește considerabil cererea pentru locuințe și complică mult situația.

Evaluarea pieței de închiriere, publicată în luna ianuarie 2024, arată că principalele obstacole în accesarea spațiului locativ sunt cele financiare, cele legale și cele sociale.

Obstacole financiare:

- 94% dintre gospodării contează pe asistența financiară oferită de către agențiile ONU, ONG-urile locale și internaționale. Adicional, 46% dintre gospodării se bazează pe venituri personale, ajutor din partea prietenilor și a familiei (35%), pe economii (21%).
- Reprezentanții celor 46% de gospodării, care au venituri personale, au declarat că 26%-50% dintre resurse sunt cheltuite pentru închirierea spațiului locativ.
- Obstacole legale:
- Reticența proprietarilor de locuințe de a încheia contracte de închiriere continuă să reprezinte un obstacol juridic pentru refugiații de pe piața de închiriere a locuințelor. Circa 30% dintre proprietarii spațiilor locative au declarat că au oferit în chirie locuințe în baza contractelor verbale.

Obstacole sociale:

- Reticența discriminatorie din partea proprietarilor spațiilor locative de a oferi chirie persoanelor refugiate a reprezentat un obstacol social pentru unii refugiați în ceea ce privește accesul la o locuință de închiriat și este mai mare în zonele urbane. Unii refugiați de etnie romă s-au confruntat, potrivit rapoartelor, cu o discriminare suplimentară.
- Creșterea prețurilor la locuințe, care a coincis cu sosirea persoanelor refugiate din Ucraina și nemulțumirea cu privire la acordarea ajutoarelor exclusiv refugiaților, în loc de comunitatea gazdă, ar fi putut cauza o percepție negativă față de refugiați.
- Reticența din partea proprietarilor de locuințe de a oferi chirie refugiaților în legătură cu temerile că proprietatea va fi deteriorată, în special dacă aceștia au copii, persoane cu dizabilități și animale de companie.

Potrivit aceleiași evaluări, doar 1% dintre persoanele intervievate a raportat că PT i-a ajutat să-și asigure un spațiu locativ, deoarece a fost eliminată cerința de a obține dovada reședinței de la proprietar. Pentru 91% dintre respondenți, PT nu a avut niciun impact. Totodată, după implementarea PT a sporit disponibilitatea raportată a furnizorilor de servicii de a oferi chirie persoanelor strămutate din Ucraina.

Printre recomandările-cheie în domeniul locuinței, formulate în Raportul de evaluare participativă 2023, se regăsesc:

- asigurarea locurilor disponibile pentru refugiații vulnerabili în centrele de plasament pentru refugiați, având în vedere procesul de optimizare a acestora;
- elaborarea unor soluții pe termen lung pentru refugiații care nu își pot permite să închirieze locuințe private, inclusiv programe care să ofere spațiu locativ la prețuri accesibile, și combinarea acestora cu activități de ocupare a forței de muncă sau activități generatoare de venituri;
- monitorizarea capacității refugiaților care beneficiază de programe de asistență pentru chirie de a-și asuma costurile de cazare după încheierea programului și luarea în considerare a extinderii programului pentru anumite persoane, după caz;
- monitorizarea discriminării împotriva refugiaților pe piața locuințelor private, în special pe baza naționalității și rasei/etniei, și promovarea mecanismelor de plângere disponibile.

De asemenea, în contextul tranziției refugiaților de la centrele de plasament către locuințele private, este esențial nu doar sprijinul durabil și contractele de închiriere sigure, dar și măsurile de atenuare a riscului de violență bazată pe gen în cadrul programelor de adăpost. Acest lucru este deosebit de important pentru refugiații care se pot confrunta cu provocări sporite în ceea ce privește accesul la soluții de locuințe sigure și durabile pe termen lung, cum ar fi gospodăriile gestionate de femei singure, refugiații romi, persoanele cu dizabilități și persoanele vârstnice.

Perspective

Mai bine de doi ani, refugiații ucraineni se străduiesc să supraviețuiască în țări străine și mulți dintre ei își exprimă incertitudinea cu privire la viitorul lor. O bună parte dintre aceștia se bazează pe ajutorul umanitar ca sursă principală de venit și nu își pot satisface nevoile de bază.

Deoarece Republica Moldova a fost o țară de tranzit pentru multe persoane care au fugit din Ucraina și o țară de destinație temporară pentru alții, acțiunile inițiale ale Guvernului s-au concentrat pe protejarea persoanelor aflate în mișcare. În prezent, este necesară elaborarea unor planuri care să ia în considerare integrarea pe termen mediu și pe termen lung a persoanelor care au decis să rămână în Republica Moldova. Pe lângă acordarea unui statut legal, sunt necesare măsuri durabile, pentru a răspunde nevoilor acestora, ținându-se cont și de nevoile populației din comunitățile gazdă, dar și în sprijinul autorităților naționale.

1%

persoanele intervievate a raportat că PT i-a ajutat să-și asigure un spațiu locativ

91%

dintre respondenți, PT nu a avut niciun impact

La nivel național, deocamdată, nu există un document multidimensional, care să cuprindă acțiuni pe termen mediu și termen lung, pentru integrarea persoanelor strămutate din Ucraina, care aleg să locuiască în Republica Moldova. Or, neluarea unor măsuri de natură să creeze cadrul necesar pentru facilitarea integrării acestora în dinamica socială națională este de natură să producă prejudicii cu efecte pe termen lung, deopotrivă asupra persoanelor strămutate din Ucraina și a familiilor acestora, dar și asupra populației naționale.

Afluxul masiv de persoane strămutate din Ucraina, care au fost nevoite să caute refugiu și protecție în țările din regiune, pentru prima dată în istoria Republicii Moldova a generat o creștere considerabilă a cererilor de azil, ceea ce a pus o presiune enormă pe sistemul național de azil într-un timp foarte scurt. Cel mai eficient mecanism de legalizare a șederii pe teritoriul Republicii Moldova a persoanelor strămutate din Ucraina din cauza conflictului armat și de acordare a accesului la un spectru larg de drepturi este solicitarea PT, formă de protecție prevăzută de Legea nr. 270/2008 privind azilul în Republica Moldova.

Protecția temporară este o măsură de protecție cu caracter excepțional, imediat și temporar, care se acordă în cazul unui flux masiv și spontan al persoanelor strămutate, care nu se pot întoarce în țara de origine, dacă există riscul ca sistemul de azil să nu poată procesa acest flux fără efecte adverse pentru funcționarea sa eficientă. Legea nr. 270/2008 stabilește unele aspecte legate de procedura de acordare a PT, înregistrarea și documentarea beneficiarilor de PT, depunerea cererii de azil de către beneficiarii de PT, garanțiile acordate minorilor neînsoțiți, motivele de excludere de la acordarea PT și motivele de încetare a acesteia. Protecția temporară se acordă prin hotărâre de Guvern, la propunerea MAI, în baza unui raport prezentat de IGM privind necesitatea de acordare a PT. Prin hotărâre de Guvern se stabilesc măsurile și perioada pentru care se acordă această măsură de protecție cu caracter excepțional.

În temeiul art. 21 din Legea nr. 270/2008, prin Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 privind acordarea protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina, au fost aprobate condițiile de acordare a protecției temporare persoanelor strămutate din Ucraina și planul de acțiuni privind acordarea protecției temporare. Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 transpune art. 4 (1), art. 6, art. 8 (1), art. 9, 10, 12, 13, art. 14 (1) din Directiva 2001/55/CE, precum și Decizia de punere în aplicare (UE) 2022/382. În prezent, Hotărârea Guvernului nr. 21/2023 și Legea nr. 270/2008 constituie unicul cadru normativ național pentru reglementarea procedurii și condițiilor de acordare a PT, a drepturilor și obligațiilor beneficiarilor, a atribuțiilor instituțiilor implementatoare privind asigurarea realizării drepturilor și beneficiilor oferite prin cadrul normativ.

Deși cadrul normativ național, care reglementează mecanismul PT, corespunde în mare parte cu legislația UE în acest domeniu, punerea în aplicare și implementarea acestuia a scos în evidență faptul că reglementările oferite prin Legea 270/2008 nu au fost suficiente, pentru a activa rapid mecanismul PT și că autoritățile nu au fost pregătite pentru sosirile în masă. În consecință, se impune necesitatea reglementării detaliate a standardelor minime pentru acordarea PT, a mecanismului de implementare a acesteia, precum și a responsabilităților autorităților, conform domeniilor de competență, fie într-un capitol separat din Legea 270/2008, fie într-un act normativ distinct. Punerea în aplicare a protecției temporare trebuie să revină Executivului, limitându-se la

*Legea
nr. 270/2008*

*Directiva
2001/55/CE*

*Hotărârea
Guvernului
nr. 21/2023*

*Legea
nr. 270/2008*

constatarea circumstanțelor care justifică instituirea acestora și concretizarea grupului exact de persoane care pot beneficia de PT în legătură cu circumstanțele constatate.

Criza migrațională provocată de invazia Federației Ruse în Ucraina a scos în evidență lacune instituționale vizibile și insuficiență de resurse umane la nivel național. În rezultat, a apărut necesitatea de a consolida instrumentele de coordonare și gestionare de către autoritățile statului, a situațiilor de aflax sporit de migrați. Or, pentru a evita reacții ad hoc este necesară o abordare structurată a gestionării crizelor.

În prezent, Republica Moldova nu dispune de reglementări specifice care pot aborda în mod eficient situația strămutărilor în masă, care să prevadă norme de procedură și derogări adecvate, pentru a răspunde unor situații de urgență de asemenea amploare, astfel încât sistemul de gestionare a migrației și a azilului, dar și alte sisteme să nu devină nefuncționale. În acest sens, Republica Moldova urmează să-și consolideze capacitatea, pentru a putea gestiona corect fluxul migrațional la frontiera de stat, în așa mod încât să fie asigurată respectarea tuturor drepturilor migraților aflați în situației de vulnerabilitate, accesul la servicii de primă necesitate de calitate și imediate, precum și capacitatea de răspuns a autorităților statului, antrenate în acest proces.

